

**TARIXIY OBIDALAR BILAN TANISHTIRISH ORQALI
TARBIYALANUVCHILARDA MILLIY G‘URURNI
SHAKLLANTIRISH TEHNOLOGIYASI**

Xasanova Shaxnoza Toxtasinovna

Nizomiy nomidagi TDPU

Maktabgacha ta’lim metodikasi kafedrası dotsenti (PhD)

Qayumova Dilsora Nurali qizi

Nizomiy nomidagi TDPU

Maktabgacha ta’lim metodikasi kafedrası v.b.dotsenti (PhD)

Ramozonova Baxoroy Sadriddinovna

Nizomiy nomidagi TDPU

Maktabgacha ta’lim metodikasi kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada tarixiy obidalar bilan tanishtirish jarayonida tarbiyalanuvchilarda milliy g‘ururni shakllantirish mazmuni yoritib berilgan.

Tayanch tushunchalar: milliy qadriyat, milliy g‘urur, tarixiy me‘moriy obida, milliy iftixor, madaniy-tarixiy meros.

Tarix saboqlaridan ma’lumki, inson qalbiga bunyodkor g‘oyalarni singdirish ma’naviy barkamollikni ta’minlaydi. Bu kabi bunyodkorlikga da’vat umuminsoniy va diniy qadriyatlarimizga hurmat, ularni sevib o‘qish va uqishda ham mujassam. Bunday tarbiya bolalarga milliy qadriyatlarimizning sarchashmalari, Qur’onu karim, Hadis shariflari, ajdodlarimizning boy madaniy merosi, tarixiy yodgorliklar, obidalar orqali singdirib kelingan. O‘tmishni, tarix tajribasini o‘rganish, ajdodlar yaratgan betakror moddiy va ma’naviy merosni asrash va targ‘ib etishda, istiqloq yo‘lidagi maqsadlarimizni aniqlashda Vatanimiz boy madaniy merosi, obidalari, tarixiy yodgorliklari va mustaqillik inshootlari bilan tanishtirish yosh avlod ongida Vatanga,

milliy qadriyat va an'analarga hurmat va bilimga intilish hislari, yangicha e'tiqod va dunyoqarash asoslari shakllanadi.

Tarixiy obidalar vositasida bolalarda milliy g'urur hissini tarbiyalash jarayoniga kompleks yondashish talab etiladi. Jumladan, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar bilan o'tkaziladigan tadbirning birinchi, tayyorgarlik bosqichida tanishtiriladigan me'moriy obida haqida qisqacha ma'lumot beriladi. Ikkinchi bosqichda esa bevosita obidaga maqsadli sayohat uyushtiriladi. Uchinchi bosqichda olingan taassurotga munosabat bildiriladi, ya'ni bolalarni ushbu tabarruk joylar bo'ylab sayohatlari ularni tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida mustahkamlanadi. Shuningdek, bu tadbir bolalarning taassurotlari asosidagi hikoyalari tarzida bo'lishi ham mumkin. Yakunlovchi bosqichda esa tarbiyachi tomonidan tasvirlangan rasmlar, bolalarning hikoyalari sharhlanadi va umumlashtiriladi. Shubhasiz shunday didaktik tizim asosida amalga oshirilgan tadbir tarbiyaviy samara beradi.

Tarixiy obidalar bilan tanishtirish jarayonida tarbiyalanuvchilarda milliy g'ururni shakllantirish jarayonida o'tilgan mashg'ulot mavzusi, maqsad va vazifalariga monand tarzda o'tkaziladigan faoliyat turlari ta'limiy va tarbiyaviy tizimning ustuvor yo'nalishi bo'lishi lozim. Bu omil mazkur dissertatsiyada tadqiq etilayotgan asosiy muammo - bolalarda milliy g'urur elementlarini tarkib toptirish bilan bir qatorda ularning dunyoqarashini rivojlantirish, shu tariqa ularni maktab ta'limiga tayyorlash muammolari ham parallel tarzda hal etib boriladi.

Sharq me'morlik obidalarining asosiy elementlari – peshtoq, gumbaz, minora kabilarning shakli, shuningdek, ularning ranglari (gumbazlar, odatda moviy rangda bo'ladi), bezaklari (minoralar, peshtoqlar turli naqshinkor bezaklar, arabiy yozuvlar bilan ziynatlanadi)ning shakllari va ranglari turli didaktik o'yinlar vositasida tushuntirilishi ularni o'zlashtirish darajasini yuqori bo'lishiga zamin yaratadi. Bu turdagi mashg'ulotlar birinchi navbatda bolalarning ranglar va shakllarning sensor etalonlarini anglashga undaydi va bolalarda rivojlantiruvchi ta'lim vazifasini o'taydi. Bu jarayonda bolalarning e'tiborini me'moriy obidaning u yoki bu elementi nima uchun shu ko'rinishda, shaklda (masalan, gumbaz), shu rangda bunyod etilganligiga

qaratadigan bo'lsak, unga qo'shimcha tarzda ajdodlarimizning bu boradagi qarashlari, yondashuvlari tushuntirib o'tilsa bolalarning sensor rivojlanish jarayoni, unga hamohang tarzda ko'rgan, idrok etgan hamda anglagan ob'ektlaridan milliy moddiy va ma'naviy qadriyat sifatida g'ururlanish hislarini shakllanish jarayoni samarali kechadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim-tarbiya jarayonini kuzatish natijasida ma'lum bo'ldiki, kompleks mashg'ulotlarda bolalarda malaka va ko'nikmalarning sifatini oshirish asosida samarali yutuqlarga erishish mumkinligi isbotladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarixiy obidalar bilan tanishtirish jarayonini tashkil qilish shakllaridan quyidagilar aniqlandi:

- tarixiy yodgorliklar, ma'rifiy maskanlar, san'at koshonalari hamda mustaqillik davrida qad ko'targan inshootlar bo'ylab ekskursiyalar tashkil etish;

- «Vatan tarixini bilmay turib, uni to'la sevib bo'lmaydi», «Vatan ostonadan boshlanadi» mavzusida suhbatlar o'tkazish;

- tarixiy obidalarimiz – faxrimiz mavzusida tadbirlar o'tkazish;

- «Ajdodlarimiz merosini asrab avaylaymiz» mavzusida mujassam mashg'ulotlar, suhbatlar tashkil etish;

- me'morlar va hunarmand ustalar bilan uchrashuvlarni muntazam uyushtirib borish.

Bularning barchasi ta'lim va tarbiyaviy ishlarning mazmuni va yo'nalishini anglatuvchi tadbirlardir. Bolalar bilan tarixiy me'moriy obidalarga sayohat uyushtirish, san'at asarlarining go'zalligidan ta'sirlanish orqali milliy g'urur elementlarini tarkib toptirishga hamisha ham birdek e'tibor qaratilayotgani yo'q. Ajdodlarimizning ulkan mehnatlari evaziga qad rostlagan ushbu osori atiqalar, tarixiy me'moriy obidalar ta'lim-tarbiyaning nihoyatda kuchli vositalaridir, ular bolaning estetik olamiga, ruhiy dunyosiga benihoya kuchli ta'sir ko'rsatadi. Bunday sayohatga borgan bolalar undan olgan go'zal taassurotlarini bir umr unutmaydilar.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarni tarixiy obidalar vositasida milliy g'urur elementlarini shakllantirishni yuqori darajada ta'minlash bolalarning tarixiy

obidalariga bo'lgan qiziqishlarini kuchaytirishga xizmat qiladi, bu esa ta'lim-tarbiya jarayonida samarali natijalarga erishishga olib keladi.

Maqsadga muvofiq biz quyidagi vazifalarni belgilaymiz:

Badiiy vazifalar:

- bolalarni me'morchilik asarlari bilan tanishtirish, ularning qiymatini aniqlash va badiiy va obrazli tuzilishini ta'kidlash;

- bolalarning o'z shahri, qishlog'ining me'moriy merosi haqidagi bilimlarini kengaytirish, qishloqning tarixiy o'tmishi va bugungi kuniga hurmatni tarbiyalash;

- O'zbekistonning mintaqaviy madaniyati bilan tanishtirish, me'moriy yodgorliklar bilan tanishtirish, vatandoshlarning vatanparvarlik tuyg'ularini va badiiy iste'dodidan faxrlanishni tarbiyalash;

- me'morchilik kasbiga oid elementar bilimlar va tushunchalarni shakllantirish uchun kompleks faoliyatlar tizimidan foydalanish.

Badiiy va vizual vazifalar:

- maktabgacha katta yoshdagi bolalarga vizual ijodning har xil turlarida badiiy va tasviriy vositalarni o'zlashtirishga ko'maklashish;

- badiiy va ijodiy ishlab chiqarish faoliyatining har xil turlari: rasm chizish, modellashtirish, applikatsiya ishlari, badiiy asarlar va turli xil materiallardan qurishda badiiy materiallar bilan ishlashning boshlang'ich ko'nikmalarini rivojlantirishga ko'maklashish.

- arxitektura san'atiga estetik, hissiy va qadriyatli munosabatni rivojlantirishga ko'maklashish: bolalarni jamoaviy tadbirlarda ishtirok etishga va ongli, mustaqil badiiy va me'moriy obraz yaratishga undash, unga adekvat baho berish va o'ziga xoslikni yaratish. Vazifalarga muvofiq, biz bolalarda shakllanishi kerak bo'lgan Vatanimiz haqida quyidagi fikrlar:

- o'z shahri tarixini bilish: uning yaratilishi va tashkil etilishi, shahrida sodir bo'layotgan muhim tarixiy voqealar, shuningdek, o'z shahrining rivojlanishiga hissa qo'shgan tarixiy shaxslar va mahalliy aholi haqida;

- shaharning tarixiy yodgorliklari va diqqatga sazovor joylari: yodgorliklar, muzey majmualari, arxitektura, bog'lar va xiyobonlarni bilish;

- tabiiy xususiyatlar haqidagi bilimlar.

Shundan kelib chiqib, "bolalarning o'zlarining tug'ilgan shahri haqidagi bilimlari" tushunchasini aniqlash mumkin - bu bolalar xotirasida paydo bo'lgan mahallasining ilgari qabul qilingan diqqatga sazovor joylari va xususiyatlarining hissiy rangdagi tasviriy ishlari.

O'z shahrini o'rganish orqali bolalarni o'zlarining tug'ilgan shahri, qishlog'i haqidagi bilimlarini shakllantirish bo'yicha ishlarni bosqichma-bosqich va ketma-ketlikda tashkil qilish, dastur bilimlarini o'zlashtirish, shuningdek, diqqatga sazovor joylarni va me'moriy xususiyatlarni chuqur o'rganish jarayonida amalga oshiriladi. Bolalarni o'zlarining shaharlari bilan tanishtirishning eng samarali shakllari, uning me'moriy xususiyatlari:

- shaharning unutilmas tarixiy joylariga, unutilmas diqqatga sazovor joylariga, istirohat bog'lari va maydonlariga ekskursiyalar, shuningdek muzeyga ekskursiyalar;

- virtual ekskursiyalar (bu xususiyat bolalarga tarixiy ravishda yo'qolgan xususiyatlar va diqqatga sazovor joylarni ko'rsatish imkoniyatidir);

- shahar aholisining jasoratlari, ularning shahar tarixiga qo'shgan mehnat hissalarini to'g'risida taqdimotlar, video va foto materiallarni ko'rish;

- taniqli madaniyat va san'at arboblari, shahar faxriylari bilan, iloji bo'lsa, zamonaviy me'morlar bilan uchrashuvlar;

- badiiy-estetik yo'naltirilgan bolalarning samarali faoliyati.

Tarixiy obidalarni o'rganish orqali maktabgacha katta yoshdagi bolalarda milliy g'urur tuyg'usini shakllantirishga yo'naltirilgan asosiy qism bolalar bog'chasidan chiqmasdan, qiziqarli tarzda, bolalardagi ona shahri haqida keng tasavvurni shakllantirishga imkon berganligi sababli interaktiv ekskursiyalar shaklida amalga oshirilishi mumkin.

Bolalarda me'morchilik kasbining xususiyatlari va tushunchalarini idrok etish va tushunishni rivojlantirish, o'zlarining tug'ilgan shahar, qishlog'iga hurmat va e'tiborli

munosabatni rivojlantirish asosida tarbiyachilar ta'lim jarayonini tashkil qilishda quyidagi mavzularda taqdim etilishi mumkin bo'lgan kompleks mavzuli yondashuvdan foydalanadilar:

- mavzu bo'yicha dastlabki ishlar (o'lkashunoslik materiallarini yig'ish va tanishtirish, me'moriy ekskursiyalar bilan tanishish);
- Tarixiy obidalarga virtual ekskursiyalar + evristik suhbat;
- maktabgacha katta yoshdagi guruhda tarixiy obidalar bilan tanishtirish yuzasidan loyiha ishlab chiqish;
- didaktik o'yinlar;
- eksperimentlarni o'z ichiga olgan badiiy va ijodiy vazifalarni bajarish.

Ota-onalar bilan ishlash bolalarning o'z shaharlari haqidagi bilimlarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Birgalikda ekskursiyalar, shaharning ko'chalari va esda qolarli joylari bo'ylab ota-onalar bilan sayr qilish, sayohat qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Ular olingan ma'lumotlar va taassurotlarni samarali faoliyatda ifoda eta oladilar.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Khasanova, S. T., & Vasila, T. (2023, May). Development of imaginary-creative competences in the process of preparing future teachers for profession. In *Next Scientists Conferences* (pp. 84-91).
2. Khasanova, S. (2021). The role of historical architectural monuments in the formation of national pride by preschool adult children. In *Pedagogika i psixologiya v sovremennom mire: teoreticheskie i prakticheskie issledovaniya* (pp. 103-107).
3. Khasanova, S. (2021). Formation of national pride in children through teaching description of historical monuments in Uzbekistan. *ACADEMICIA: An international multidisciplinary research journal*, 11(2), 734-738.

4. Muratova, M. (2022). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ota-onalarni ta'lim tarbiyaviy jarayonda faol ishtirokini ta'minlashning amaliyotdagi holati. *Science and innovation*, 1(B7), 1091-1096.
5. Sadriddinovna, R. B. (2022). Technologies for increasing of students' learning competencies in the course of pedagogical practice. *Confrencea*, 6(6), 226-227.
6. Yakubova, Z. Z. (2023). Milliy tarbiya asosida bola shaxsini rivojlantirishda oila, maxalla va maktabgacha ta'lim tashkilotlar hamkorligi. *GOLDEN BRAIN*, 1(15), 141-147.
7. Махмудова, D. A. (2023). Проблемы сифровоу педагогики i razvitie сифровоу kompetentnosti obuchayущixся. Luchshie intellektualные issledovaniya, 8(1), 143-147.
8. Nuraliyevna, Q. D. (2021). Approaches to the development of inclusive competence in preparation of future teachers for professional activity. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 2314-2320.
9. Nuraliyevna, K. D. (2021). INCLUSIVE EDUCATION IN KINDERGARTEN. *Наука и образование сегодня*, (4 (63)), 82-83.
10. Sadikova, S. A., Yakubova, Z. Z., Kayumova, D. N., Khalilova, D. F., & Kamalova, G. A. (2023). Preparing Children for Social Activity in Preschool Educational Organizations-Pedagogical Need. *Journal of Advanced Zoology*, 44(S-2), 1777-1784.
11. Zikirovna, Y. Z. (2023, February). EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE SPIRIT OF NATIONAL TRADITIONS. In *Conference Zone* (pp. 257-262).